
ÖTÜKEN

Ş E F İ

Meryem Aybike Sinan

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1545
EDEBÎ ESERLER: 803

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-958-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ.SAN.VE.TİC.A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk. Güven İş
Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2020

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Meryem Aybike Sinan, Malatya'da doğdu. İlk hikâyesi ortaokul yıllarında Türkiye Çocuk Dergisi'nde yayınlandı. Lise çağlarında Türkiye Gazetesi Magazin ekinde Türk Dünyası hakkında hikâyeler kaleme aldı. Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Türkoloji Bölümünden mezun oldu. Haber7.com sitesinde başladığı köşe yazarlığı mesaisine ilk hikâyelerini yazdığı Türkiye Gazetesi'nde devam etti. Halen de aynı gazetede köşe yazarlığı yapmaktadır.

Meryem Aybike Sinan'ın Kağan ve Bengisu adında iki evladı vardır.

Yayınlanmış Eserleri:

Hüzün Şebneme Benzer (Deneme)
Hayat Gerçeğe Yürür (Hikâye)
1453: 3 Nisan'dan 29 Mayıs'a Fetih Günlüğü (Roman)
Kasabanın Misafiri (Roman)
Aşk-ı Revan (Roman)
Esma ile Yakarış (Deneme)
Malatya Güzellemesi (Deneme)
Mühr-ü Süleyman (Roman)
Mihri Hatun (Roman)
Raziye Begüm Sultan (Roman)

"…Bilmem ki benim hatıralarım ve içinde bulunmuş olduğum şartlar Türkiyeli insanı ilgilendirecek mi? Yalnızca günümüzde mi? 100 yıl sonra ilgi çekecek midir? Hatıralarım tarihi kıymette olup 100 yıl sonra da ilgi ile okunacak mı, yoksa 100 günde unutulacak mı bilmiyorum… 100 gün veya 100 yıl sonra belki unutulur fakat korktuğum, gülünç olmaktır…"

Şefika Gaspıralı Yusufbeyli

TAKDİM

Serin ve yorgun bir güz akşamı.

Balıkesir-İzmir yolunda eşimle sohbet ede ede Manisa'ya gidiyoruz. Balıkesir sınırlarında başlayan ormanlık coğrafya bitiyor ve birden coşkulu zeytin ağaçları küme küme yığılıyor göz bebeklerime.

Bir süre sonra sıra sıra üzüm bağları karşılıyor bizi. Bütün dağların ardında yine üzüm bağları ve zeytinlikler var. Serin bir esinti vuruyor alnıma, ferahlıyorum. Zihnimde sıcak, sımsıcak bir geçmişi sıralıyor tarih sayfaları. Sultan Mehmet Han düşüyor aklıma. Sonra Zağanos Paşa kesiyor dağ başlarını. Bir hüzün yağmalıyor aklımı. Düşüyorum hatıraların peşine, uzak mevsimler yakınlaşıyor, geçmiş aralanıyor. Her dağın başında bir şehzade çıkıyor karşıma.

Manisa misafirlerini bekliyor oysa… Ben ise tarih kovalıyorum. Ülkenin dört bir yanından gelenler Azerbaycan Türkü misafirleri ağırlayacak. Milletvekilleri, yazarlar, sanatçılar, kültür adamları akın akın şehre geliyorlar.

Biz eşimle erkenden yola düştük…

Uzaktan Spil dağlarında bin atlının akınları kol geziyor gibi. Öylesine muhteşem görünüyor. Aklım tarih sayfalarında gezinirken bedenim Manisa'yı turluyor. Sultan Murat Han düşünceli, hüzünlü, ağır ve vakur. Edirne uzaklarda kalmış, Manisa yurt bellenmiş. Zağanos, "Fatih"ini yetiştiriyor puslu dağlarda. Ak Şemseddin, kolluyor yıldırımları ve Manisa kucaklıyor tarihi, şanı şerefi.

Manisa, Ege'nin sultan şehri… Öylesine şetaretli ve şen… Yürüyen zaman donuyor âdeta.

Bir anda Sultan Mehmet Han geliyor, oturuyor hatıralarımızın otağına. Spil Dağları duman duman kesiyor yeşilin binbir tonunu, kesiyor gözlerimizin tülümsü hatıralarını. Efil efil bir imbat aşıyor Spil 'in üzerinden. Güneş eteklerini yayıyor Manisa ovasına.

Misafirler geliyor, biz gidiyoruz ve nihayetinde buluşuyoruz aynı potada. Bir derviş şair Abdürrahim Karakoç ve bir Alp başı şair Bahtiyar Vahapzade Manisa'da bir araya geliyor. İki devlet tek millet olmanın bir aksisedası gibi onları konuşuyoruz akın akın…

Tam o sırada Ganire Paşayeva geliyor…

Her yüz yılda bir kutup yıldızı misali bir hanımefendi düşüyor, Türk milletinin mavi semalarına. Bütün hayatını Tuna kıyılarından Yenisey Irmağına, İtil Volga'ya kadar bütün Türk coğrafyasında unuttuğumuz pek çok şeyi hatırlatmaya, öğretmeye vakfetmiş bir hanımefendi.

Beş yıl önce bir kitap fuarında görmüştüm Ganire Hanım'ı.

O gün sabaha kadar bir kitabın sayfaları arasında kendisiyle oturup söyleşmiş; Türklük şuuru hakkında konuşmuş, bazı meselelere çareler aramıştık.

Yüreklerimiz o gün tanışmış ve kaynaşmıştı. Biz artık Ganire ve Meryem idik. O kısa sohbetin içine Kırım'ı, Bakü'yü, Gence'yi, Taşkent'i ve Bahçesaray'ı sıkıştırmış, tarihin arka sokaklarında geçmişi aramaya başlamıştık hep birlikte.

Ganire Hanım dünyama hoş geliyor, aydınlık getiriyor…

Sonra Manisa'nın tarih sinen taş sokaklarına düşüyoruz.

Tarih bizi alıyor, sımsıkı sarıyor ve Manisa bize kendini anlatıyor. Her köşede tarih yeniden canlanıyor. Manisa saraylarında nice hatunların, sultanların ayak sesleri duyuluyor; kiminde hüzün, kiminde sevinç tüllenmiş, perde perde. Bütün güller bülbülünü arıyor gibi. Manisa eski, Manisa yaşlı, Manisa kıymetli, Manisa tecrübeli… Gâh Turgutlu'm diyor, gâh Salihli'm; bir ana şefkati duyuluyor üzüm bağlarında…

Gözlerime bin yıllık esrar doluyor. Bir anda Sultan Süleyman Han geliyor.

Şehzadelerin ilmek ilmek gönül ve irfan dokuduğu, âlimlerin erenlerin devlet-i Osmaniye'si bizi de alıyor içine. Manisa, İmparatorluğun turfanda tezgâhı iken, şimdi Ege sahillerinde en sevgiliyi bekleyen, yürekten ağıtlar yakan bir sancak beyi gibi mağrur ve efkârlı duruyor; görkemli dağları duman duman, yolları uzadıkça uzuyor hatıralarda…

Merkez Efendi Camisi'nde şimdi eski günlerin fısıltılı sesleri var gibi. Merkez Efendi baharatlardan şifa damıtıyor, güzellik damıtıyor. Esrarlı bir uğultu çöküyor Manisa saraylarına. Bir mesir macunu tadında huzur gelip omuzuma konuyor, yanık bir masal gibi elif elif okuyorum Manisa'yı. Her şey geçiyor, eskiyor, bitiyor.

Ganire Hanım'la el ele, gönül gönüle Manisa'nın tarih sinmiş sokaklarında gezinirken Ganire Hanım aniden duruyor ve diyor ki:

- Meryem, şimdi biliyor musun, bu mavi güzellik, bu Türk mavisi var ya… Nasıl huzurlu, nasıl asil ve nasıl güzeldir. Bu maviyi unutmamak lazım. Bu renk bizim Türk milletinin asıl rengidir. Hülyalarımız bile mavidir bizim…

Bir çivit mavisi kavrıyor ruhumu ve Ulu Cami yakalıyor beni, aydınlanıyorum. İshak Bey'in ruha şifa dağıtan bu imarını bir dua gibi alıyorum ve sarıyorum yaralarıma, sımsıcak dualarla yürüyorum şadırvanın serin su çağıltısına. Muradiye Külliyesi Mimar Sinan'ı çağrıştırıyor. Sıbyan mektebinde vakit bitmiş, gün akşama sarmış işte… Çocuklar uyuyor! Sultan Murat Han bir ecdat yadigârı bırakırcasına yürümüş gitmiş tarihin dar koridorunda. Camiler bir yıldız gibi Manisa'nın avucuna doluşmuştur. Çeşnigar Cami, İvaz Paşa Cami, Yıldırım Cami, Şeyh Sinan Cami hâlâ Müslümana has tevazu ve güzellikle bağdaş kurup oturmuş Manisa ovasına.

Ganire Hanım ile bir tarih koridorunda yürüyoruz ele ele, gönül gönüle…

Hafsa Sultan Şifahanesini geziyoruz ve büyülü bir iklime düşüyor yolumuz. Bir tarihi mekânda oturuyoruz sonra. Hafsa Sultan ile başlayan sohbetimiz, nasıl olduysa sözü Şefika Hanım'a getiriyor. Kendisini çok sevdiğimi söylüyorum.

Ganire Hanımın gözleri parlıyor. Bu bir şeyleri müjdeleyen, hadi başlayalım diyen bir ışıltı. Bir esrarlı düş, bir deli efsun hikâye, bir Çoban Yıldızı, bir ümit yıldızı misali düşüyor gönül ufkuma. Narin ve güzel sesiyle bana dönüp:

- "Şefika Hanım" romanlaşmalı, onu da sen yazmalısın, diyor

Şaşırıyorum. Bu büyük bir sorumluluk. Ağır bir mesuliyet. Boynumu büküyorum. Evet, tarihimizin ve kültürümüzün mutlaka yeni kuşaklara aktarılması lazım ama bunu çeşitlendirmek gerek.

- Bak kıymetli kardeşim, Şefika Hanım'ın torunu Av. Şahika Hanım da buraya gelmiş olmalı. Onunla mutlaka tanışmalısın, diye ekliyor.

Akşam saatlerinde otelde Ganire Hanım, beni Şefika Hanım'ın torunu Şahika Hanım'la tanıştırıyor. Şahika Hanım dik duruşlu, asil bir kadın. Bir tarafıyla Akçura, Gaspıralı, bir tarafıyla Yusufbeyli ailesinin biricik torunu olmanın sorumluğunu taşıyor sırtında.

Uzun uzun konuşuyoruz. Sözü Şefika Hanım'a getiriyorum ve:

- Şahika Hanım, biz Ganire Hanım'la bütün gün Şefika Hanım ile içsel bir yolculuğa çıkmış konuşuyorduk. Şefika Hanım'ın torunu olarak biraz kendisinden bahseder misiniz?

Şahika Hanım mavi gözlerini iri iri açıyor ve gülümseyerek:

- Şefika Hanım, muhteşem bir Türk kadınıdır. Neredeyse bütün ilklerin annesidir. Tam yüz evvel Kırım ve Kazan'da başlayan Çarlık Rusyası esaretindeki "Müslüman Türk Kadın Hareketi"nin en önemli savunucusudur. İlk kadın dergisi Âlem-i Nisvan'da kadınların her türlü sorunlarını o dönemde dile getirmiş, çareler aramış ve yazılar yazmıştır. Kırım'ın özerkliği için çalışmış, siyasi hayata atılmış, milletvekili olmuş, öğretmenlik yapmıştır. Birkaç dil bilen, *Tercüman* gazetesinde makaleler yazmış, kongrelerde konferanslara katılıp konuşmalar yapmış, döneminin çok önemli bir kültür ve düşünce kadınıdır. Özellikle kadın hakları hususunda hayli kıymetli çalışmalar yapmıştır. Ayrıca Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin önemli simalarından sevgili dedem, büyük devlet adamı Başbakan Nesip Bey Yusufbeyli'nin eşidir. Ama bu güzel evlilik…

Heyecanla atılıyorum:

- Eee ne olmuş? Boşanmışlar mı?

Şahika Hanım gözlerini iri iri açıyor ve gülümseyerek:

- Ben diyorum ki gel seninle bu güzel insanları romanlaştıralım herkes öğrensin, bilsin bu muhteşem Türk kadınını.

- Peki, sen anlat ben yazayım, diyorum.

- Anlaştık, diyor ve bir yığın hayal kuruyoruz birlikte…

Manisa'dan bu güzel fikirle ayrılıyorum….

Birkaç ay sonra Azerbaycan'a davet ediliyorum.

Çok heyecanlıyım. Çocukluğumdan beri özlediğim, candan sevdiğim, türkülerine gönül verdiğim bu aziz ülkeyi çok merak ediyorum. Haydar Aliyev Ha-

valimanında uçaktan inince yürüdüğüm tünelden çıkmadan, bir kapının önünde şık bir hanım memurun elinde adımın yazılı olduğu tabelayı görüyorum.

- Hoş geldiniz ülkemize, diyor güzel hanımefendi.

Birlikte yürüyoruz. Bundan sonra neler olacak diye merak ediyorum. Bakü'yü, Hazar'ı çok merak ediyorum. Havaalanının bekleme salonunda uzun yıllar TRT radyolarında Azerbaycan türküleriyle tanıdığım Nursaç Doğanışık ile karşılaşıyorum. Selamlaşıyoruz.

Az sonra valizlerimiz gelince kalacağımız otele doğru yola çıkıyoruz. Bir iki saat uyumak istiyorum lakin program çok yüklü. Kahvaltıdan sonra Efsane Hanım bizi almaya geliyor. Sarılıyoruz.

Mevsim mart. Ancak soğuk bir rüzgâr var ki âdeta kesiyor insanı. İyi ki kalın giyecekler getirmişim diye kendimle gurur duyacağım neredeyse. 21 Mart Nevruz Bayramı ülke genelinde bir hafta boyunca çeşitli etkinliklerle kutlanıyor ve o hafta resmî tatil kabul ediliyor. Kafilede İran'dan, Tebriz kentinden gelen iki beyefendi var: Birisi şair Çalğan, öteki şarkıcı İbrahim Alizade.

Arzu Hanım'ın Masallı'daki evine davetliyiz. Bir köy diyor Efsane… Hatırıma pek çok köy resmi düşüyor. Azerbaycan'da ilk kez bir köye gideceğiz. Tam iki saat, büyükçe bir minibüsle Hazar kıyısı doğrultusunda İran sınırına doğru gidiyoruz. Ne de uzun bir yolculuk. Biz köye vardığımızda, akşam köye inmişti bile. Köyü gündüz gözüyle göremedik tabii.

Üç odalı bir köy evi tasavvuruyla bahçeye girdiğimizden olacak, karşımıza çıkan ev bizleri hayli şaşırttı. Üç katlı devasa bir malikânenin kapısından oldukça geniş bir salona buyur ediliyoruz.

Yirmi dört kişilik büyükçe bir masa hazırlanmış ve üzerinde bir kuş sütü eksik. Arzu Hanım neler hazırlamış neler! Açıkçası sofraya konan balık, et gibi yiyeceklerin yanı sıra tatlılar, kurabiyeler, çerezler, yeşillikler, mezeler bizi bizden alıyor. Arzu Hanım'ın eşi bir yayıncı. Çok kibar, güler yüzlü, efendice bir adam. Bu malikâneyi kalabalık bir aile oldukları için inşa ettiğini anlatıyor. Tam sekiz kardeşlermiş. Onların eşleri ve çocuklarıyla geldiklerinde bu evin yetmediğini anlatıyor.

Yemekten sonra nevruz hediyeleri açılıyor. Ganire Hanım, bizlere akla gelmedik hediyeler hazırlatmış. Biz Türkiye'de bu kadar hediyeleşmiyoruz, onu fark ediyorum. Öyle çok hediye takdim ediliyor ki gerçekten kendimi mahcup hissediyor ve utanıyorum. Üzerime dikilmiş gibi duran Azerbaycan desenleriyle süslenmiş kaftan çok hoşuma gidiyor.

O gün hiç unutmayacağım bir akşam yaşıyoruz.

Kafilede bulunan magazin gazetecisi Nurcan Bey, bizlere Malatyalı Fahri ve eşi Suna'nın hikayesini anlatıyor. Ardından Nursaç Hanım bizlere "Sunam" türküsünü okuyor. Ben de yazmakta olduğum "Sunam" romanımdan bahsediyorum. O arada bir şey dikkatimi çekiyor.

İran Tebriz'den gelen arkadaşların hiç konuşmadığını, onları âdeta kenarda unuttuğumuzu görüyorum. Çocukluğumdan gelen bir huyum var. Kim kenarda kalmış, kim yalnız bırakılmışsa ben o tarafa geçerim. Ganire Hanım'a fısıltıyla bu durumu anlatıyorum.

Ganire Hanım çok ince birisi.

Herkesi memnun etmeye çalışırken yiyip içmediğini görüyorum. Bu nasıl bir konukseverlik, bu nasıl bir hürmet şaşırıyorum. Bu hiç de alışkın olmadığımız bir nezaket ve nezahet biçimi. Bu harika kadın, misafirleri sözleriyle hemen onurlandırarak diğer misafirlerin ilgi alanlarına dahil ediyor. Çalgan'dan bir şiir okumasını istiyor.

Meğerse Şair Çalğan'ın "Taraf" adlı bir şiiri varmış. Bu harika şiiri çok seviyorum:

"Ben güneşin terefindeyim
Dünya bütün insanların elinden cana gelmiş
Ben siyasi mahpusların terefindeyim.
Göğsüme fahri kâğıtlar yapıştırmayın lütfen
Akademik insanlardan aklım bir şey kesmiyor
Ben savatsız insanların terefindeyim.
Karanlığın üstümüze şerit sallamasından değil
Ben güneşin terefindeyim.
Erkekler, size güvenebilmerem artık
Ben kadınların terefindeyim!"

İşte tamam diyorum, kadınların tarafında olan bir şair yakaladık. Sonra İbrahim bize "Seni Deyirler" türküsünü seslendiriyor. Arzu Hanım'ın ikramları ise hız kesmiyor. Şimdi de bir pasta keseceğiz. Kimin doğum günüydü o gün, hatırlamıyorum. Bir de doğum günü kutluyoruz. Dönerken minibüste söz yine gelip Şefika Hanım ve Nesip Bey'e dayanıyor.

Nesip Bey Yusufbeyli, Azerbaycan'ın en büyük tarihî şahsiyetlerinden birisi ve kendisini tanıdıkça hayran oluyorum bu muhteşem kişiliğe. Kafamda bir hikâye dolaşmaya başlıyor. Baktığım her yerde Nesip Bey'i, Şefika Hanım'ı görüyorum.

Ertesi gün erkenden uyanamıyorum çünkü çok yorulmuşum. Öğlen saatlerinde Ganire Hanım bana bir teklif sunuyor:

-Bir tanem, benim bugün Karabağ'daki Çocuk Mercanlı'da bir programa katılmam lazım. İstersen benimle gel ya da diğer arkadaşlarla Bakü'yü gez dolaş. Nasıl istersen onu yapalım, diyor.

Bu ince, bu zarif ve fedakâr hanımefendiyi kırabilir miyim?

- Seninle geleciğim, sen nereye ben de oraya! diyorum.

Gözlerinin içi gülüyor. Gülerken bir başka güzel olduğunu fark ediyorum

lakin gizlice kalmış bir hüznü olduğunun da farkındayım. Nedense hiç belli etmiyor, hep nezaketli ve kibar.

Karabağ'a doğru yola çıkıyoruz.

Şoförümüz olan beyefendi Türkiye'den... Bir lüks arabayla bazen iki şeritli, bazen tek şeritli, etrafı sayısız enerji nakil direkleriyle çevreli bir yoldan Türkiye yönüne doğru giderken Azerbaycan türküleri, Kırım, Kazak ve Kırgız şarkıları derken pek çok şarkı dinliyor ve bazen birlikte söylüyoruz.

Ganire Hanım sıradışı bir siyasetçi.

Tıp eğitimi aldıktan sonra hukuk fakültesini bitirmiş, sonra konservatuvar devam etmiş. Doktor olan bir siyasetçinin hukuk, müzik gibi alanlarda da olağanüstü bilgi ile donanmış olması şaşırtıyor beni. Müzik bilgisi bir derya. Anlıyorum ki aslında en sevdiği alan müzik. Tıpkı benim gibi. Sanırım en can alıcı ortak yanımızı bulduk. Siyaseti Türk milletine hizmet etmek için yapıyorum, diyor.

Karabağ'a yaklaşıyoruz. Araçtan iniyor ve resimler çekiyoruz. Ben bu kadar cesaretli olduğumu bilmiyordum. Nihayet "Çocuk Mercanlı'ya" geliyoruz. Nevruz kutlaması yapılacak meydan, rengârenk Azerbaycan halılarıyla donatılmış. Ben renkli halıları pek çok severim. Götürmek mümkün olsaydı bunlardan satın alıp eve götürmek isterdim. Bu halıların üzerinde asırların yaşanmışlıkları var.

Yine her yerde gördüğüm nevruz tepsileri var. Şekerlemelerin, tatlıların, çikolataların, kurabiyelerin, baklavaların dolu dolu yerleştirildiği tepsinin tam ortasına bir de saksı oturtulmuş ve içinde on santimetre uzunluğunda buğday çimleri var. Öyle gür ve uzun çimler ki… Meğer bu çimler yeniyormuş!

Çocuk Mercanlı'da bölge milletvekili Flora Hanım'la tanışıyorum. Flora Hanım, yıllara meydan okuyan, her anlamda millî bir duruşu olan hoş bir hanımefendi. Hâlinde ve tavrında bir yaşanmışlık, bir asalet ve bir parça hüzün var.

Sonra, bu kasabanın bağlı olduğu Cebrail kentinin valisi olan Kemal Bey bizleri konuk ediyor. Bu arada ikram edilen çayların lezzeti damağımdan gitmiyor, meğer içine karanfil atıyorlarmış. Çay ikram eden kadına sorduğumda öyle söylüyor.

Çocuk Mercanlı, Azerbaycan'ın işgal edilmiş topraklarına sıfır kilometre yakınlıkta bir kasaba. Bu nedenle etrafta güvenlik güçleri çok ciddi tedbirler almış. Burada Azerbaycan Cumhuriyeti bir inşa ve ihya hareketi başlatmış. Yoksul ve kimsesizler başta olmak üzere, buraya geri dönenler için çok sayıda site inşa edilmiş. Hepsi çok şık ve taşlardan yapılmış kutu gibi Kafkasya evleri…

Akşam çöküyor. Az sonra Karabağ halılarıyla bir çiçek bahçesine benzeyen meydanda Nevruz kutlaması yapılacak ve Azerbaycan devlet televizyonu bunu naklen yayınlayacak. Benim de bir konuşma yapmam isteniyor. Bir de bizimle birlikte bölgeye gelen Nörolog Fatma Hanım, Ganire Hanım ve gözleri çok güzel olan modacı bir genç hanım konuşacakmış. Sermin Belçika'dan gelmişti sanırım. Cesaretli ve esprili bir kızdı. Yeri geldi mi Türkiye Türkçesiyle, yeri gel-

di mi Azerbaycan Türkçesiyle pek güzel konuşuyordu. “Bilmiyorum” sözcüğü ikinci saniyesinde “bilmerem” oluyordu ki bu çok hoşuma gitmişti.

Fatma Hanım (Fatma Sönmez) hazırlıklı gelmiş. Yanına aldığı ay yıldızlı Türk bayrağını sallayarak konuşmasını yapıp, dosta da düşmana da gereken mesajı verdi. Bizler de aynı çizgide görüş bildirdik.

Ertesi gün kaldığım oteldeki garson çocuklar yanıma gelip:

- Çok güzel konuştunuz. Çok duygulandık, dediler.

Amaç hasıl olmuştu sanırım….

Sonra Türkiye’ye döndüm. Bu roman için okuma, araştırma yapmam lazımdı ancak çokça da işim vardı. Esas meselem ise, oğlumun bu yıl üniversite sınavına girecek olmasıydı. Korkuyoruz, bu çocuk çok hassas, korkuları var, evden ayrılmak istemiyor, bulunduğumuz şehrin dışında üniversite tercihi yapmayacağını söylüyor.

Tam baharın güzelliğine ram olmuşken, Ganire Hanım “gel” diyor. Bu kez Gence, Tovuz’a gidiyoruz… Haydi bakalım; şimdi çalıştığım kurumdan izin almak var, evi toparlamak var, çocukları birçok konuda tembihlemek var… Bir kadının işi gücü gerçekten de bitmiyor.

Bir seher vakti yola düşüyoruz.

Gence, Yevlak, Hacıkent, Tovuz…

Bu şehirler ve kasabalar Kür Irmağı boyunca sıralanmış, genellikle tarım yapılan yerler. Tovuz’da bir farklı iklim karşılıyor beni. Bir Türk obasındaymışım gibi ruhsal devinimler geçiriyorum. Her şey sanki tanıdık, her şey bilindik. Şık ve sakin bir otelde konaklayacağız. Güzel bir kahvaltı yapıyorum. Ganire Hanım çay içiyor ve bana durmadan yememi söylüyor. Nehre dedikleri tereyağı, çocukluğumuzda hayal meyal hatırladığımız, ağzımızda bıraktığı tadını hiç unutamadığımız o lezzet mi? Atalar yurdunda karşılaşıyoruz yeniden. Ekmek, peynir, bal, tereyağı… Uzun zamandır iştahla yediğim böylesine lezzetli bir kahvaltıyı hiç hatırlamıyorum. Harika bir kahvaltıdan sonra, “Biraz uyu”, diyor Ganire Hanım. Bir bakanla bir programa katılıp dönecek.

Odama geçip camları açıyorum.

Az ötede minik bir köy çarpıyor gözüme.

Bazı evleri Türk çadır geleneklerinden esinlenmişçesine yuvarlak, kubbe biçiminde. Hava bol oksijenli, pırıl pırıl… Yüreğime dolduruyorum. Otelin civarında yerleşim birimi yok. Elazığlı bir Türk iş adamı bu oteli işletiyormuş. “Elâzığ neresi, Tovuz neresi?” diyor insan.

Karşımda Dede Korkut’u hatırlatan, zümrütten yemyeşil ovalar uzanıyor. Otelin hemen önünde sesi odalara kadar yükselen gümrah bir ırmak akıyor. Çağıltısını yattığım yerden duyabiliyorum. Her gittiği noktayı koyu bir yeşile boyayarak akıyor gibi.

Derin bir sessizlik beni kendine çekiyor ve uykunun tatlı kollarına teslim oluyorum.

Az sonra telefonum çalıyor. Ganire Hanım, "Gelip seni alayım mı?" diyor! Belli ki içi rahat etmemiş, sıkılacağımı düşünüyor. Halbuki bu cennetten köşede nasıl sıkılabilirim ki? Yine de hemen hazırlanıyorum.

Az sonra şoförü geliyor ve kapıya dayanıyor.

Kapı açıldığında Ganire Hanım'ın da arabada olduğunu anlıyorum. Bu samimi, bu içten, her anlamda Türk'ün yüksek seciyesiyle donanmış bu aydın Türk kızının da tıpkı Şefika Gaspıralı gibi, yüz yıl sonra benim gibi bir yazar tarafından kaleme alınacağını düşünüyorum ve bundan eminim hatta.

Milletvekilliğini bir statü için değil, halkına, milletine bir imkân ve şerait yaratmak için isteyen bir mefkûre insanı ne kadar da az bu çağda. Ülkemizdeki vekilleri hatırıma getirdiğimde ise Azerbaycan'daki kardeşlerimizi bir parça kıskandığımı söyleyebilirim. Öte yandan, bu hizmetleri Türkiye için de gerçekleştirdiğini hatırlıyorum ve içimdeki ses "Merak etme, o bizim de vekilimiz" diyor.

Az sonra tarihî bir kalenin önünden geçiyoruz.

Her şey geçmişi hatırlatıyor. Selçuklu'yu, Şirvan Şahları ve Gence Hanlığı'nı düşünüyorum birden. Ganire Hanım diyor ki:

- Benim çocukluğum buralarda geçti.

- Peki nasıl bir çocukluk? diye soruyorum.

- Ninem, yani babaannem beni yetiştirdi, bir de babam. Babam bir edebiyat öğretmeni idi. Birlikte okur ve konuşurduk. Önemli olan, doğru insanlarla ve kaynaklarla tanışmak, diyor sonra…

Bir gençlik merkezine gidiyoruz. Diyanet işlerinden sorumlu Bakan Bey hâlâ orada. Ganire Hanım, tanıştırıyor bizleri. Ayakta birkaç dakika sohbet ediyoruz. Bakan Bey'i uğurladıktan sonra birkaç gençle tanışıyorum. Türkiye'den geldiğimi anlayınca tavırları çok değişiyor ve ne yapacaklarını şaşırıyorlar.

Genç bir kıza takılıyorum:

- Söyle bakalım, Şefika Gaspıralı ve Nesip Yusufbeyli kimdir?

Tabii ki bilmiyor. Liseli gençlerin hiçbiri bilmiyor. Ancak biraz sitem edince içlerinden en utangaç olanı:

- Aslında ben biliyordum ancak utandım söylemeye…

Ötekilere ödev veriyorum. Bu roman bittiğinde sizlere imzalamaya geleceğim diyorum. Sonra gençlerle vedalaşıp binadan içeriye giriyoruz. Ganire Hanım, bölge seçmenlerinin sorunlarını dinleyecek… Genişçe bir salona konmuş masanın kenarına ilişiyoruz. Masaya mevsim meyveleri konmuş. Ceviz büyüklüğündeki erikler can alıyor! Kirazlar etli ve dolgun. Masaya oturan Ganire Hanım, seçmenlerinden sırası geleni, yanındaki sandalyeye alıyor ve sorunlarını dinleyip notlar tutuyor ve bazılarının problemlerini anında telefonla hallediyor. Kadınlı erkekli, halktan insanlar bunlar.

Bu vekil ve seçmen ilişkisi çok etkiliyor beni.

Bizde böyle bir şey hiç görmedim. Hasbelkader bir vekil, halkın içine çıksa siyasetçilerden bu insanlara sıra gelmiyor ve asla konuşmak mümkün olmuyor. Oradan sözü kesiliyor, buradan kesiliyor; amaç hasıl olmuyor.

Öğleden sonra Gence' ye doğru yola çıkıyoruz…

Tarihî romanların en büyük zorluğu, hiç şüphesiz roman kahramanlarının hayat hikâyelerine yalan yanlış karıştırmadan doğru bir şekilde o hikâyeyi kurgulamaktır. Yazacağım romanın konusu Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin ilk eğitim bakanı, ilk başbakanı, hukukçu, büyük dava adamı Nesip Yusufbeyli ve refikası Şefika Hanım'ın çalkantılı hayatları ve etraflarında dönen tali mevzular olunca, Nesip Bey'in doğduğu evi, akrabalarını görmek istiyorum hâliyle.

Gence, Bursa'ya çok benziyor. Çınarlarıyla, tarihî ve manevî dokusuyla kadim bir Türk şehri. Bursa'dan tek farkı Gence, yüksek binalara kurban verilmemiş ve şehir baştan ayağa yatay mimari ile inşa edilmiş. Binalarda kullanılan taş, bölgeye mahsus bir taş ve binalar âdeta dantel gibi işlenmiş.

Gence'deki Hanbağı adlı tarihî park, Gence Hanı Cevat Han'dan beri kuş seslerine ev sahipliği yapıyor. Cumhuriyet Müzesi ve ilk meclis binası asırlara meydan okuyor ve her iki bina da Atatürk Caddesi'nde bulunuyor.

Türk Edebiyatının büyük şairi Genceli Nizami'nin türbesi de burada. İmamzade İbrahim İbn Bakır Türbesi, restore edilmiş çok önemli tarihî yapılardan biri.

İlk Azerbaycan meclisi ve hükümeti 1918 yılında Tiflis'te ilan edildikten sonra Gence'ye taşınmış. Bu hükümeti kuran aydınlar, Kafkasya'da Türk milliyetçiliğinin tohumlarını atan kimseler. Bunlardan biri de Nesip Bey. Ganire Hanım, Pervin Hanım ve yardımcısı Elnur Bey ile Nesip Bey'in doğduğu, büyüdüğü ve başbakan olduğu o tarihî konağa gidiyoruz. O iki asırlık evde, Nesip Bey'in akrabaları yaşıyor. Neredeyse bütün akrabaları ve tanıdıkları toplanmış bizleri bekliyorlar.

Türkiye'den bir konuğun ilk kez bu evi ziyaret etmesinin onları çok mutlu ettiğini, bunun yanında da çok hüzünlendirdiğini müşahede ediyorum. Bu evin bahçe kapısından içeri girerken aslında hislerimin de bir deneyini yapıyorum, zira başladığım romanda bu avluyu muhayyilemdeki tasavvurla tasvir ve tahlil etmiştim. Acaba ne kadarını tahmin etmiştim? Bunu çok merak ediyorum.

Kapıdan avluya heyecanla giriyorum. Aman Allah'ım! İşte o beyaz güller, rengârenk çiçekler, o huzur ve serinlik! Meyve ağaçları, limonluk, saksı çiçekleri, sardunyalar… Çok büyük oranda mekânı doğru tasvir etmişim. Ailenin en büyük fertlerinden biri olan Rıfat Bey'in anneannesi, Nesip Bey'in ablası. Rıfat Bey, annesinden ve anneannesinden duyduğu kadarıyla Nesip Bey ve eşi Şefika Hanım hakkında bilinmeyenleri bizlere anlatıyor. Nesip Bey'in başbakan iken misafirleri kabul ettiği salondaki bütün eşyalar yerli yerinde duruyor.

Şefika Hanım'ın Kırım'dan getirdiği porselen yemek takımı göz kamaştırıyor ve o porselen tabaklarda bizlere nefis yiyecek ve içecekler ikram ediliyor. Ey insan! Eşyaya tamah etme, bak insan geçip giderken eşya burada kalıyor, diye iç geçiriyorum.

Zakir Bey, eski bir gazeteci ve bir süre Türkiye'de bulunmuş. Bizlere Gence hakkında bilgiler veriyor.

Bu ev tarih kokuyor, tarih anlatıyor, tarihe şahitlik ediyor.

Rıfat Bey, Nesip Bey'in başbakanlık yaptığı dönemde anneannesinin şahit olduğu bir anekdotu anlatıyor:

"Nesip Bey başbakan iken Gence'ye gelir. Geldiği araba evin önünde beklerken, kız kardeşi bir iki sokak ötedeki sebze pazarına gitmek için şoförden yardım ister. Yolda ilerlerken Nesip Bey görür kız kardeşini, arabadan indirerek şunu söyler:

"Sen, kardeşim de olsan, devletin makam aracına binemezsin!"

İşte Nesip Yusufbeyli'nin romanımıza konu olmasının nedeni, onun şahsiyetinin müstesnalığıdır.

Gence ziyaretinden sonra Bakü'ye doğru yola çıkıyoruz. Geç saatlerde eve ulaşıyoruz. Bu yazlık ev Bakü'nün doğu yakasında Mesazır adlı beldede.

Ganire Hanım'ın üç katlı evinin en üst katı bir kütüphaneye çevrilmiş. Bu kütüphane küçük bir Türk dünyası gibi. Hangi kitabı ararsan mevcut. Kütüphanenin tam ortasında bir oturma grubu var ve oraya oturuyoruz. Yanımızda Tahran Anne var.

Tahran Anne…

Ganire Hanım'ın annesi, emekli bir fizik öğretmeni, genç Azerbaycan Cumhuriyeti'nin temelinde alın teri olan oldukça kültürlü, bilge bir hanımefendi. Bu konuyu çok merak ediyor, öyle ki Nesip Bey'i yere göğe sığdıramıyor.

- Bu kadar yakışıklı bir adam üzülür mü hiç! diyor…

Gülüyoruz hep birlikte. Kimimiz Nesip Beyci, kimimiz Şefika Hanımcı oluyoruz. Sonra diyoruz ki, "İkisi de bizim tarihimiz, sevdamız, atamız, dönemin dev isimleri. Rahmet olsun!"

Ganire Hanım'ın evinde çalışan Refike Hanım çok tatlı, güleryüzlü bir kadın. Yarım saatte bir farklı çay getiriyor. Karanfilli, naneli, yaseminli, ıtırlı çayları içip sohbet ediyoruz. Tam yüz yıl öncesine gidiyoruz.

Aramıza Nesip Bey ve Şefika Hanım da gelmiş oturmuşçasına manevi bir iklimin içindeyiz, onların hayatı beni çok etkilemiş olmalı ki onlardan başka hiçbir şeyi düşünemiyorum.

Birkaç gün sonra Şahika Hanım telefonla arıyor ve Kırım'dan gelen kuzeni Gülnar Hanım'dan söz ediyor, Gence'de buluşalım diyor. Ganire Hanım ile vakit geçirmeden sabah treniyle Gence'ye ulaşıyoruz.

Şahika Hanım bizleri karşılıyor ve dedesinin evine geçiyoruz. Bahçe kapısından içeriye girdiğimizde Şefika Hanım'ın gençlik yıllarını andıran Gülnar Hanım'la tanışıyoruz. Akademik çalışmalar yapan bir hoca olan Gülnar Hanım, Kırım Akmescit'te yaşıyor. İsmail Gaspıralı'nın en büyük çocuğu olan Rıfat Gaspıralı'nın torunu. İki kardeşin torunu olan Şahika ve Gülnar hanımlar bu evde bir araya gelmişler.

Yine uzun, upuzun bir çay ritüelinden sonra Şahika ve Gülnar Hanım ile baş başa kalıyoruz. Önce Şahika Hanım, dede evinden anlatmaya başlıyor. Gâh Kırım'a gâh Gence'ye gâh İstanbul'a gâh Odessa'ya doğru tarihî bir yolculuğa çıkıyoruz…

* Romanda kullanılan mektuplar, Nesip Yusufbeyli ile Şefika Gaspıralı'nın birbirlerine gönderdikleri gerçek mektuplar olup, Minara Aliyeva'nın Ötüken Neşriyat tarafından yayımlanan Nesip Yusufbeyli'den Şefika Gaspıralı'ya Mektuplar isimli kitabından alınmıştır. Minara Aliyeva, bu mektupların orijinallerine ulaşıp -ki bunlar Türk Ocakları Bursa Şubesi'nde muhafaza edilmektedir-onları Rusçadan Türkçeye tercüme etmiştir. Kendisine bu kıymetli katkısı için teşekkür ederim.

"Yeter ki kızıl elmamızı önümüze koyalım ve artık milletimizi bahtiyar etme zamanının geldiğini bilelim.
Dilde, fikirde, işte birlik!"

İsmail Bey Gaspıralı

1. BÖLÜM

GENCE'ye güneşin ilk ışıkları düşmüş ve bu süt mavisi aydınlık, usulca dağların ardından yürüyüp ortalık yere serilivermişti. Erkenden güne başlayan, tarla ve bahçelere revan olan atlı arabaların çıkardığı nal sesleriyle birkaç esnafın dükkânlarının kepenklerini açarken etrafa yayılan gıcırtılar dışında caddelerde hiçbir hareket ve ses yok gibiydi.

Sonbahar, altın saçlarını tarayıp gelmişti bir anda. Ağaçlar baharla giyindikleri yeşilden giysilerini üzerlerinden atmaya, yağmurla gelen hazan mevsimini karşılamaya, yeni baştan tomurcuklanmaya pek iştahlı görünüyordu.

Yusufbeyli ailesinde Basiret Nene, her zamanki gibi seherin erkence vaktinde kalkmış bahçedeki güz çiçeklerinin yanına inmişti. Evde herkes uyuyordu. Sabah daha gün aydınlanmadan böylesine bahçeye çıkışının bir sebebi vardı. Torunu, ciğerparesi, Nesib'i geliyordu. Bir haftadır Bakü'de teyzesinde idi ve bugün erkenden trenle gelecekti.

Bahçe duvarlarının gerisindeki her ayak sesi, her gürültü karşısında heyecanlanıyor, kulak kabartıyordu. Torunu ciğerparesiydi; tavırlarıyla, konuşma ve üslubuyla tıpkı dedesine benziyordu. Akıllıydı üstelik. Ailesinin en heyecanlı, en cevval çocuğu idi.

Basiret Nene, bir taraftan yol gözlerken öte taraftan da bahçedeki taş fırına attığı börekleri ve çörekleri çıkarıp çıkarıp kontrol ediyordu. Uzun zaman önce evine hizmetkâr aldığı Gülnaz'a, önceki akşam üç dört tepsi baklava, börek ve çörek açtırmış, kurabiyeler yaptırmıştı. Nesip, Bakü'den gelirken yanında birkaç arkadaşını toplar öyle gelirdi. Bunu bildiğinden, her dem hazırlıklıydı.

- Hey, neneme bakın!

İşte torunu karşısında gülümsüyordu. Sımsıkı sarıldılar. Hayret, bu defa kimseler yanında yoktu. Tam soracaktı ki, Nesip bahçe kapısına doğru yönelmiş, sokağa açılan kanatlı kapıyı sonuna kadar açıp birilerine "buyrunuz" demişti bile.

Seslenmesiyle avluya birkaç genç doluşuverdi. Gençler tek tek Başiret Nine'yi selamladılar. Konağın aydınlık salonuna geçildi. Bu gürültüyle birlikte ev ahalisi de ayaklanmış, birer ikişer misafirleri selamlamak için salona iniyorlardı.

Basiret Nine, oğlu Yusuf Bey'e fısıltıyla:

- Nesip'e bak, sana ne kadar çok benziyor! dedi.

Yusuf Bey, gülümseyerek annesine döndü:

- Anneciğim, sen git dinlen, oğlumun misafirleri benim misafirimdir.

Yusuf Bey, kırk beş yaşlarında idi. Kumral bir adamdı, iri mavi gözleri, ortadan biraz uzunca boyuyla insanlarda güven uyandıran bir tarzı ve duruşu vardı. Yumuşak mizacıyla etrafça çok sevilirdi zira esprili idi, çocuklarına da eşine de kızmaz, bağırmazdı. Petersburg'da hukuk eğitimi almış, Gence Adliyesinde avukat olarak çalışıyordu.

- Evet, hoş geldiniz, safalar getirdiniz, diye seslendi koltuklara gömülen gençlere. Gençler hep birlikte ayağa kalktılar. Herkesle kucaklaştıktan sonra tek tek isimlerini sordu.

Sarışın ve mavi gözlü olan çocuk:

- Efendim ben Mirza, Karabağ Ağdamlıyım. Gence Klasik Gimnazyum'dan mezun oldum, inşallah ben de Nesip gibi Odesa'da tıp eğitimi almak istiyorum.

Kara kaşlı, esmer çocuk da sesi titreyerek:

- Adım Ilgar, Astarhan'da dünyaya geldim, ben de tıp okuyacağım.

Yusuf Bey anlayacağını anlamıştı. Belli ki oğlu, tıp eğitimi almayı kafasına koymuştu. Anlaşılan, o da kendisi gibi gurbete revan olacaktı. Gençleri baş başa bırakıp çalışma odasına geçti.

Salonun orta yerindeki dikdörtgen ahşap masaya yiyecekler konmaya başladıkça Basiret Nine, Gülnaz'a "hadi hadi" diyordu. Bu çocuklar uzun yoldan gelmişlerdi, kesin aç karnına yolculuk yapmışlardır, diye söyleniyordu. Ninesinin bu tavırları karşısında Nesip, neşeli bir kahkaha attıktan sonra boynuna sarılıp:

-Benim gökçek ninem, sen hiç tasalanma; biz talebeler aç kalmayız. Niye? Çünkü her konakladığımız yerde yemek isteriz, yemek yeriz!

Basiret Nine şaşkınlıkla:

- Utanmaz, öyle her yerde yemek istenir mi?

- İstenir istenir Ninem, ne yapalım, onca yol aç gelinir mi?

- Elbette gelinmez uşağım, elbette gelinmez. Ama her ocağın ye-

meği de yenmez. Karnını doyuracağın ocağın kapısını çalacaksın, aç yatacağın değil.

- Hadi güzel nenem, sen git dinlen, biz yeriz içeriz, konuşuruz.

- Peki balam, haydi afiyet şeker olsun.

Nesip, coşkuyla babaannesine sarılıp yanaklarından öptü. Sevgi doluydu, aşk doluydu, hayat doluydu. Küçükle küçük, büyükle büyük olmayı bilirdi.

Arkadaşlarını masaya buyur etti.

Masada yok yoktu. Sabah kahvaltısı için börek, çörek, patates kızartması, nehre yağı, çökelek, kaymak, rengârenk reçeller vardı. Masadaki üç farklı porselen demlikte ıtır, nane, yasemin çayı bulunuyordu. Nesip, ıtır çayını severdi.

Gül damlası tadında bir bitkiydi bu, gülü andıran hoş kokusunu derin derin içine çekti. Nenesi bahçeyi ağzına kadar çiçek, meyve ve sebze ile doldurur; yazın bunları derler toplar, kışa hazırlık yapardı. Çilek, vişne, kiraz, ceviz, kayısı, erik, ahududu, üzüm, incir gibi meyvelerden yaptığı reçellerine bayılırdı. Bir de sebzelerden yaptığı turşular vardı ki hiç kimse bu konuda nenesinin eline su dökemezdi. Bir de çiçeklerden yaptığı reçeller vardı. Gül reçeli… Ah o ne harika lezzet, ne muhteşem bir rayiha idi ki çocukluğundan beri hiç vazgeçemediği tek lezzet olmuştu.

Nesip, tekrar arkadaşlarının yanına döndü. Mutlu görünüyordu. Gençliğinin en güzel çağındaydı. Oldukça yakışıklıydı. Masmavi gözleri, düzgün kaşlarıyla bir ahenk içindeydi. Aydınlık ve duru bir yüzü vardı. Vakur duruşuyla gittiği her yerde dikkati üzerine toplardı. Farklıydı, tılsımlı bir edası, asil bir tavrı vardı.

- Nesip biliyor musun, böyle bir ailen olduğunu anlamıştım.

Nesip, hayretle arkadaşı Mirza'ya baktı.

Mirza, çayını yudumladıktan sonra gülümseyerek:

- Şehir ahalisinden olduğun çok belliydi, giyim kuşamın, oturuşun kalkışın, yiyip içişin, söyleyişin, edebin tavrın, tarzın iyi bir ailenin oğlu olduğunu gösteriyordu zaten.

- Babaannem ve babam, benim hayatımı şekillendiren insanlardır. Onlar, benim ruhumu bir gergef gibi dokudular. Çocukluğumdan beri nenem, benim tek mürebbiyem oldu. Ondan neler öğrenmedim ki!

Mirza yanında reçellere gömülmüş olan Ilgar'a dönerek:

- Zift ye! Kıtlıktan mı çıktın?

- Ne oldu?

- Türk anasını bilir misin sen? Az önce bu reçelleri önüne koyan Basiret neneye baktın mı? Senelerin ıstırabına karşı gösterdiği duruşu bir gün sana Nesip anlatsın. Tebriz'e gidip bir daha dönmeyen kocasının yasını tutmak yerine, oğlunu okutup avukat yapan güçlü bir ana…

Nesip yutkunarak:

- Kocasının yasını tutmuştur o. Lakin öyle güçlü, öyle mert bir kadın ve kişiliktir ki bunu kimselere belli etmemiş, kendini yuvasına ve çocuklarına adamıştır. O, adı gibi basiretli bir kadındır. Gence'de pek çok yuvayı kurtaran, bilgelik yolunda kadınlara evi, aileyi, yuvayı, ahlâkı, fazileti anlatan ve aşılayan kadındır o.

Bu sohbet sürerken Basiret Nine, elinde bir kâse dolusu haşlanmış patatesle girdi ve sofraya bıraktı. Bölgede, patates çok sevilen ve bolca yetiştirilen bir sebzeydi ve her öğün böyle davetli davetsiz sofralara geliveriyordu.

***

Bahçesaray'da sabah saatleri idi.

İsmail Bey, eşi Zöhre Hanım ile evlerinin balkonunda oturmuş, karşılıklı sabah kahvelerini yudumluyorlardı. Aradan yıllar geçmemiş, onca çocuk dünyaya gelmemiş ve zaman ilerlememiş gibiydi.

Öylesine büyük bir aşk vardı aralarında. Evliliklerinin üzerinden upuzun bir zaman geçtiği hâlde hâlâ birbirlerinin yüzüne heyecanla bakabilen aşk dolu iki sevgiliydiler. İsmail Bey, kar beyazı, sırlı kahve fincanını önündeki ahşap sehpaya bıraktı. Uzun uzun boyunlarını artık kapıda olan kışın sert kırbacına doğru uzatıp bahçedeki rengarenk çiçeklere baktı ve derin bir iç geçirdi. Düşünceliydi. Zöhre Hanım, sevdiği adamın bu hâllerine alışkındı. Ancak onu ne zaman düşünceli görse dayanamaz, sorardı. Elleriyle kocasının elini tutarak:

- İsmail Bey, her şey yolunda, değil mi?

İsmail Bey derin düşüncelerinden aniden irkildi ve:

- Zühre'm, her şey yolunda dersem seni kandırmış olurum. Koskoca Müslüman Türk dünyasının hâli pür melali beni düşündürüyor, endişelendiriyor. Bir şeyler yapmalıyız, bu büyük milleti ne yapıp edip bir araya getirmeliyiz. Ama nasıl? Çareler arıyorum. Elimdeki imkânlar yetersiz. Gazeteyi daha uzak vilayetlere gönderebilmeliyiz. Bunun yollarını arıyorum.

- İsmail Bey, mesele para ise…

İsmail Bey, eşinin ellerini tutup okşayarak:

- Allah'a şükürler olsun, gazete iyi satıyor, hâli vakti yerinde olanlar yardımcı da oluyorlar. Sen ve anacığım olmasaydınız bu gazeteyi kuramazdım zaten. Senin basiretin, ince düşüncelerin olmasaydı bunların hiçbiri gerçekleşemezdi. Allah, senden de ailenden de razı olsun.

İsmail Bey, uzaklara, gözünün kestirebildiği kadar uzaklara baktı. İçi burkulmuştu. Kazan'da, her anlamda önde gelen soylu Akçura ailesinin güzel kızı Zöhre Hanım'la evlenmek hiç kolay olmamıştı. Mektuplaşarak birbirlerini tanımış ve bu evliliğe karşı çıkanlara inat, sevdalarından vazgeçmemiş ve sonunda onları ikna etmişlerdi. Zühre Hanım ve ailesinin maddi ve manevi yardımlarıyla kurduğu

Tercüman gazetesi vasıtasıyla, uzun yıllar zihninde büyütüp beslediği o büyük davasının mücadelesini veriyordu.

Kızı Şefika'nın sesiyle düşünceleri bölündü.

- Babacığım, gazeteden geliyorum. Bir haber hakkında fikrinizi almak istedim.

İsmail Bey gülümseyerek:

- Gel bakalım babasının güzel ve akıllı kızı. Otur da seninle uzun uzun kapışalım olur mu?

Kumral saçlarını ensesinde toplayan Şefika'nın üzerinde oldukça şık bir döpiyes vardı ve çok zarif görünüyordu. Henüz on beş yaşındaydı ve büyük bir olgunluk gösteren tavırlarıyla usulca babasının karşısına geçip oturdu. Elindeki evrakı kahve fincanlarının yanına bırakarak:

- Babacığım, İdil-Volga ve Kazan Türkleriyle Kırım Türkleri neden ayrı telden çalıp söylerler. Neden ortak görüşlerimiz yoktur. Aynı milletin evlatları olarak neden böylesine savruk bir görüntü içindeyiz? Şu haberi verelim mi vermeyelim mi diye Rıfat aga ile çok düşündük ve bir türlü karar veremedik.

- Güzel kızım, büyük davalar, büyük bedeller ister. Bugün bu acz içindeki hâlimizin nedeni, birlik ve beraberlik duygusunun zayıflığındandır. Ne yazık ki aramıza giren yabancı kavimler bu eksikliğimizi, bu zaafımızı söylem ve icraatlarıyla derinleştirdiler, bizi birbirimizden uzaklaştırdılar. Türk milleti, tarih boyunca birbiriyle kapışıp zayıfladığı için yabancıya hacet kalmamıştır.

- Türk kelimesinin ne kadar az kullanıldığını gördüğümden beri ümidim zayıfladı.

- Zayıflamasın, sakın unutma, bu millet günün birinde "dilde, işte ve fikirde" bir bütün haline gelecek ve bu dağınıklık bitecektir. Ancak biz bunun tohumlarını bugünlerde atarsak bu dilek, bu ülkü, günün birinde mutlaka yeşerecek kızım!

Baba kız baş başa çalışırken, Zühre Hanım çoktan ev işlerine dönmüştü. Evde çalışan kadınlara yol yordam gösterir, hiçbir zaman çalışanlarına kırıcı olmazdı. Güzel bir kadındı. Her yönüyle seçkin bir kadındı. İyi bir tahsil ve terbiye almıştı ve fabrikaları olan geniş ve zengin bir ailenin kızıydı. Ama hiçbir zaman bunu çevresine duyurmaz, tevazuda kusur etmezdi. İsmail Bey ile hayat yolunda mükemmel bir yürüyüş içindeydiler.

Şefika, babasıyla birlikte evden çıkarken, etekleri zil çalıyordu. Öylesine mutluydu ki. Yazmayı, gazeteciliği çok seviyordu. Bir yandan gazetenin yazı işlerini yürütüyor, diğer yandan özel hocalardan dersler almaya devam ediyordu. İyi derecede Rusça biliyordu. İsmail Bey'in sekiz çocuğundan biricik olanıydı ve kendisine özel bir ihtimam gösteriliyordu.

Tercüman gazetesinde misafir eksik olmuyordu. Her gün gâh Azerbaycan'dan, Kafkasya'dan gâh Kazan'dan münevverler gelir, sohbetler edilir, fikir teatisinde bulunulurdu. Şefika, kahir çoğunluğu erkek olan bu misafirler arasında çekinmeden oturur, sohbetlere iştirak ederdi.

Bugünkü misafirler Türkiye'den gelmişlerdi. Türkçü bir ideolojiye sahip olan bu gençler İsmail Bey Gaspıralı'nın düşüncelerinden feyz almak için ta İstanbul'dan kalkıp gelmiş, Kırım'daki ceditçilik fikri hakkında görüş teatisinde bulunuyorlardı.

Gençler Türkiye'deki siyasi ve içtimai meseleleri anlatırken, Şefika yüreğinin sıkıldığını hissetti. Osmanlı İmparatorluğu bütün Türk dünyasının eviydi, şanıydı, şöhretiydi, hamisiydi, geçmişi ve geleceği idi. Şimdi anbean Osmanlı çatırdıyor, zayıflıyor ve kimsenin elinden hiçbir şey gelmiyordu.

Gençler, İstanbul'dan haberleri aktardıkça Şefika, kalbine paslı bir hançerin saplandığını hissetti. Gözleri bulutlanmış, ümitleri sönmüştü bir anda.

O paslı hançer, Türk milletinin bahtına saplanıyordu. Binlerce yıllık mazinin karargâhı olan Türkiye'de olup bitenleri babasıyla takip ediyorlardı. Bu ülkede ihanetler, yanlışlar birbirini kovaladıkça korkuları artıyor, menfi filizler yeşeriyordu.

Birden gayriihtiyari sohbete dalıverdi ve bütün gençleri susturdu:

- Türk milleti bunca ihaneti neden görmüyor? Türkiye yıkılmamalı, yıkılırsa şayet bütün Türk dünyası yıkılır. Ümidimiz, geleceğe dair telakkilerimiz darbe alır. Bu hâl niçin oldu, neden oldu diye tartışmak değil, ayağa kalkıp kalan son vatan topraklarını savunmak lazımdır.

İsmail Bey Gaspıralı, yaşından daha olgun bir hanımefendi gibi sohbete dahil olan güzel kızına hayranlıkla baktı. İçi sızladı ve gönlünden;

- Güzel kızım, inşallah bahtı kararan, talihi dönen Türk milletinin yıkılış günlerine şahit olmazsın, kader daima seninle olur, diye geçirdi

Gençlerden biri Şefika'ya dönerek:

- Şefika Hanım, memleketin asli unsuru olan Türk milletini daima devletten öteleyen, bütün anlı şanlı mevki ve makamları Arap'a, Ermeni'ye, Yunan'a veren bazı kafalar yüzünden koskoca imparatorluk çöküyor! Büyük devletler büyük mefkûreleri olan insanlar tarafından inşa ve ihya edilir! Biz millet olarak o kızıl elmayı unuttuk…

- Peki siz ne yaptınız?

- Biz ne yapabiliriz ki… Bir şey söylediğin an sürgün kapıda, takiptesin, ihanetle suçlanacaksın. Herkese her şey serbest, lakin Türk'e yasak! Türk zor günlerde hatıra gelendir!

- Rusya'da da durum böyle aslında…

- Hasılı düşman cesur ve cüretkâr, dostlar gafil ve ahmak!

***

Nesip, günlerdir yolculuk yapmaktan yorulmuş, tükenmişti.

Babası Yusuf Bey'le birlikte nihayet Odessa'ya gelmişler ve kalacakları otele yerleşmişlerdi. İşte sonunda üniversiteli oluyordu. Tıp Fakültesine kayıt yaptırdıktan sonra bu yabancı şehirde bir başına kalacaktı. Bu nedenle bazı endişeleri vardı. Azerbaycan ve Kafkasyalı gençlerin kurdukları Hemşehriler Derneği'nin varlığı bir nebze içini rahatlatıyordu.

- Genç adam, çok düşünceli gördüm seni, yoksa korktun mu?

Nesip, babasının şakalarına aynı şakayla cevap verdi:

- Meseleyi anlamışsın Peder Bey, oğlunu buralarda bırakmazsın herhâlde!

Yusuf Bey kahkahayla güldü. Oğlunu çok seviyordu. Onun kendine has fıtratı, neşesi, yeri geldiğinde ciddiyeti, tarzı, sevecenliği bambaşkaydı. Diğer çocuklarından çok farklıydı.

- Bak oğlum, buraya niçin geldiğini hiçbir vakit unutmayacaksın. Bir insanın idealleri olmalı, onlar için çalışıp, onlar için yaşamalı. Ben sende çok farklı bir istidat görmekteyim. Azerbaycan Türklüğünün yüz akı olacaksın sen, adını tarihe yazdıracak, daima şerefli bir insan olarak anılacaksın.

- Avukat Yusuf Bey, bütün bunları senin oğlun mu yapacak?

- Elbette! Benim yakışıklı civan oğlum yapacak ve ben de, nenen de, Cemile Hanım da seninle iftihar edeceğiz.

- Sömestr tatilinde getireceğim kırıklarla umarım sizi hayal kırıklığına uğratmam!

Karşılıklı gülüştüler.

Yataklarına uzandıklarında her ikisinin de aklında bambaşka hayal ve sıkıntılar vardı. Nesip, içinin sızladığını fark etti. Gence, şimdi çok uzaklarda kalmıştı. Hanbağı'nda gençler, sevdalılar bu sonbaharda gizlice buluşup hasret giderecekler. Her şey onlara güzel, bu gurbet faslını ise hiç yaşamayacaklar diye geçirdi içinden. Derin bir kıskançlık duydu. Bir sevdiği bile yoktu. Sevmeye meyyal bir hâletiruhiyesi vardı. Bir aşk adamıydı aslında. Bir gün bir kadına sevdalansa yüreğinin tümünü ona vereceğinden öylesine emindi ki…

Türkiye'den gelen bir mecmuadan okumuştu. Bir Azerbaycan Türk'ü olan Fuzuli, sevda ve aşk konusunda kendisini Mecnun'dan daha istidatlı gördüğünü söylerken sanki Nesip'i tarif etmişti:

"Mende mecnundan füzun aşıklık istidadı var

Aşık-ı sadık menem Mecnun'un ancak adı var"

Nesip, şiiri aklından geçirirken gülümsedi ve "Adam, sen de! Daha bir sevdiğin yok! Mecnun'la boy ölçüşüyorsun, bak sen şu işe." diye iç geçirdi.

Güneşin ilk ışıkları, pencere camından içeri sızdığında Yusuf Bey ayaklanmıştı bile. Oğluna sevgiyle baktı. Şimdi onu buralarda bırakıp nasıl Gence'ye dönerdi? Uyandırmaya kıyamıyordu. Yatağının kenarına ilişip oğlunu seyretmeye başladı. Bir dakikaya kalmadan bir çift gözün hapsinden hemen kurtulmuştu Nesip. Gözlerini açıp babasına:

- Hayırlı sabahlar Avukat Bey, uyku mu tutmadı?

- Tutmadı ya, nasıl tutsun, seni bu yad ellerde bırakıp Gence'ye dönmek kolay mı sanırsın Paşam?

Nesip yutkundu. Yüreğine ansızın derin mi derin bir elem sızıvermişti. Babası, kendisini okula ve yurda yerleştirdikten sonra gidecekti. Bu, hayatındaki ilk uzun ayrılık ve yalnızlık olacaktı.

- Hadi kendine gel oğlum. Şimdi gidip güzel bir kahvaltı edeceğiz ve sonra da üniversiteye kaydını yapacağız. Kalacağın öğrenci evini de ayarladıktan sonra ben yola revan olacağım. Sen de üniversiteyi başarıyla okuyacak ve önemli bir hekim olacaksın inşallah. Sana güveniyorum oğlum.

- Baba, Petersburg Üniversitesinde okumak daha mı iyi olurdu acaba?

- Bak oğlum, başladığın ve karar verdiğin hiçbir işte pişmanlık duyma ve geri adım atma, anlıyor musun? Sen lise yıllarında Odessa Novorossiya Tıp Fakültesinde okumaya karar vermiştin ve şimdi Odessa'dasın!

- Baba, Tıp Fakültesi doğru bir karar mı?

- Bak oğlum, bu konuda da sen karar vereceksin. Senin her kararında yanında olduğumu iyi biliyorsun. Babalar oğullarının hep arkasındadır, anlıyor musun?

- Baba, senin kalbinin güzelliği, mizacın, dirayetin ve başarın

beni hep onurlandırdı. Babam olmakla şereflendirdin beni. Bu sözlerin benim için çok önemliydi.

- Hadi öyleyse, gidiyoruz.

Nesip, babasının yanında kendisini çok güçlü hissediyordu. Onun yanında hayat çok güzeldi, tatlıydı, Nesip korkusuzdu. Peki bundan sonra ne olacaktı? Derin bir iç geçirdi ve otelin kapısından çıkarken bu büyük, bu Batılı şehir, ürpertici bir fısıltıyla "hoş geldin" der gibiydi.

Cadde boyu kalabalık insan grupları aktıkça, Gence'nin sükuneti düştü aklına. Caddeleri gölgeleyen çınar ağaçlarının dallarında, şarkı söyleyen kuş ve bülbül seslerini özledi birden.

Gün çabuk bitti.

Odessa'da güneş usulca ufuktan kaybolmuş, akşam keskin bir kılıç gibi aydınlığın üzerine inivermişti. Cadde kenarlarında sıralanan çok katlı binaların ışıkları bir bir yanarken, içindeki birçok lambanın da söndüğünü hissetti...

Öğrenci yurdunun ikinci katındaki odasında artık bir başınaydı. Babası üniversite kaydını yaptırdıktan sonra ardına bakmadan gitmişti. Uzun zaman arkasından baksa da bir kez olsun geriye dönmemişti ve bu canını yakmıştı. Odasına döndükten sonra çalışma masasının üzerinde babasının kendisine yazdığı mektubu bulmuştu. Şöyle diyordu Avukat Yusuf Bey:

"Sevgili Oğlum,

Bu mektubu, muhtemelen ben gittikten sonra okuyacaksın. Biliyorum; canının çok yandığı, dünyanın üzerine kapaklandığını sandığın bir zamanda, bu mektup fena hâlde yüreğine dokunacak ancak bütün bunları öğrenmen gerek. Acıyı, ayrılığı, yalnızlığı, kimsesizliği, çaresizliği…

Biliyor musun, ben üniversiteye yalnız gelip kayıt yaptırmış, hayata bir başıma atılmıştım. Basiret Ninen, cebime koyduğu paraların her şeye yeteceğini zannetmişti. Çok güçlü göründüğümden, daha doğrusu öyle davrandığımdan olsa gerek, benim neler çektiğimi hiçbir zaman bilmedi…

Bilemezdi de… Biliyor musun baba çok önemli bir nimettir. Bir baban varsa şayet, hayata daha güçlü ve kuvvetli başlıyorsun zira se-

nin yerine düşünen, acı çeken, endişe eden birinin olması senin yükünü azaltıyor, sen fark etmeden birçok sıkıntıya çareler aranıyor…

Güzel Oğlum,

Yarın okul açıldığında büyük ümitlerle, dev ülkülerle sınıfa gir ve en ön sıraya otur. Gözlerin bütün dünyayı tarasın her dem, kulakların en küçük fısıltıları duysun, sözlerin ince ve naif olsun, duruşun ve kalbin kavi…

Unutma, yarın bütün Kafkasya Türkleri senin gözlerinin içine bakacak. Senden ümit adına, yarınlar adına, geçmiş ve gelecek adına muştular duymak isteyecek. Bizim ziyalımız, bizim münevverimiz aldığı eğitimin hakkını vermelidir halkına, onlara gölge olmalı, gerekirse onlar için yanmalı, derin yarlara atılmalı, engin denizlere dalmalıdır…

Şimdi ben gittim diye daralacak, için için üzüleceksin. Bunu yapma, asla yapma, bil ki baban buradan bin bir ümitle Gence'ye dönmektedir. Seni Allah'a emanet ediyorum, benim yakışıklı Nesib'im…"

Baban…

2. BÖLÜM

GENCE'ye efil efil bir şimal rüzgârı esiyordu. Geniş caddelerin kenarlarına kurulan dev çınar ağaçlarının dallarına konan kuşların sesleri, rüzgârın sesini bastırırcasına gürdü. Caddeler bomboştu. Oysa bugün şehrin pazarı vardı. Yine de rüzgârdan mıdır yoksa başka bir nedenden midir bilinmez, şehir kendi hâlinde ve sessizdi…

Yusufbeyli Konağı'nın bahçesindeki limonlukta, Basiret Nine ve gelini Cemile Hanım sohbet ediyorlardı. Cemile Hanım'ın gözleri ağlamaktan kızarmıştı. Basiret Nine, eliyle gelinin dizini ovuşturarak:

- Bak güzel kızım, senin yaşadıklarını ben de yaşadım. Senin kocanı Petersburg'a gönderdiğimde garibanımın kimseciği yoktu yanında, bir başına kalkıp o uzak diyarlara gitti. Ama Nesip… Koskoca avukat babasıyla Odessa'da. Atası onu yerleştirecek, alıştıracak ve dönecek inşallah.

Kumral saçlarını tepesinde topuz yapmış Cemile Hanım, oturduğu sedirden kalktı ve bahçedeki kasımpatıları okşayarak:

- Benim kuzum bu çiçekler gibi saf ve temizdi. Şimdi hiç bilmediği, yaşamadığı bir şehirde bir başına. Ne yiyecek ne içecek bilmiyorum. Aç kalacak benim yavrum.

- Kızım ne aç kalması, Nesip o… Nesip akıllı çocuktur, başının çaresine bakar, merak etme. Bak içime doğuyor, bu çocuk çok büyük bir dava adamı olacak. Havası, suyu farklı bu çocuğun…

- Anne, nasıl dayanacağım?

- Ben nasıl dayandıysam, nasıl katlandıysam sen de öyle sabredeceksin. Bizim çocuklarımızın okumaktan başka çareleri mi var? Bu milletin doktora, mühendise, öğretmene ihtiyacı var.

Konağın iki kanatlı ahşap kapısı gıcırtıyla açıldı ve elindeki ahşap bavulla içeriye Yusuf Bey girdi. Gülümsüyordu ve belli ki mutluydu. Önce annesine sonra karısına sarıldı ve:

- Hatunlar, oğlumuzu üniversiteli yapıp geldim.

- Oğlum, torunum nasıldı, üzüldü mü?

- Anne elbette üzüldü, üzülecek, ağlayacak hatta. Bu yol ırak ve uzun bir yoldur ancak yürümek mecburiyeti vardır; yol, yürümeden bitmez… Cemile Hanım, merak etme, oğlumuz aslanlar gibi okuyacak, doktor olup memleketine gelecek, insanlara şifa dağıtacak inşallah.

- İnşallah, Allah koruyup gözetlesin yavrumuzu.

- Âmin…

- E haydi akşam yemeğimizi yiyelim, zira çok açım…

Akşam gelip çatmıştı. Aile, on iki kişilik büyükçe ahşap bir masanın etrafında toplandı. Hamit, Şukufe, Dilşat, Hanım, Almaz ve Eyüp babalarının döndüğünü duyar duymaz eve doluşmuşlardı bile.

- Baba, abim nasıl?

- Çok iyi, hepinize çokça selamı var.

Evdeki hizmetçiler, yemek servisine başlamışlardı. Derin bir sessizlik çökmüştü sofraya. Aslında bu sessizliğin içindeki tek ses Nesib'in olmayan sesiydi. Evin neşesi, konuşkanı, nüktedanı gitmiş ve koskoca ev boşalmıştı sanki. Tabaklara dokunan kaşıkların gürültüsünden başka bir ses yoktu.

Yemekten sonra salonda geçildiğinde, Yusuf Bey büyük oğlu Hamit'e dönerek:

- Oğlum, yarın Tovuz'daki meyve bahçesinde budama yapılacak. Kardeşlerin Almaz ve Eyüp'ü alarak Elesker Ağa'ya yardım et. Geçen yıl budama yapılmadığından, bu yıl hasılat kötü oldu.

Hamit, başını önüne eğerek sustu. Cemile Hanım durumu anlamıştı. Oğlu bu aralar bir gönül işiyle meşguldü ve hiç mi hiç zamanı yoktu. Oğluyla göz göze geldiler. Cemile Hanım, kocasına dönerek:

- Yusuf Bey, Hamit yarın gidemez. Eyüp ve Almaz gitsinler.

- Nedenmiş o?

- Sonra konuşuruz Bey!

Basiret Hanım birden kükremişti:

- Oğlum, gelin hanım sana bir şey dedi mi susacaksın… Ocağın hatunu, her şeyi bilir, demini bekler ve demi geldiğinde de konuşur. Şimdi sana olmaz dedi ve sen tamam diyeceksin.

- Anacağım dur hele, bu ne celal, bir beni dövmediğin kaldı…

Cemile Hanım, Basiret Nine'ye şükranla baktı. Bu ne güzel bir kadındı, bu nasıl bilge bir kişilikti. Şu şehirde eşi ve benzeri yoktu. Bu konağa gelin geldiğinden beri kendisine kol kanat germiş, candan

da öte bir anne olmuştu. Kocasıyla arasına giren pek çok sorunu, onun fikir ve önerileriyle çözmüş ve evliliğini kurtarmıştı.

Kızlar, çoktan odalarına çekilmişlerdi bile. Yakında Şukufe'nin düğünü vardı, ona çeyizler hazırlanıyordu. Dilşat nakış, Hanım oya ve gergef işliyordu. Evde hummalı bir hazırlık vardı. Yusufbeylilerden kız almak için şehrin ileri gelenleri gün aşırı evin eşiğini aşındırıyorlardı.

Zaman, bu evde çok hızlı akacaktı bundan böyle.

Güneşin ölgün cılız ışıkları Gence sokaklarını yalayıp ısıtarak evlerin pencerelerinden usulca içeri sızdığında, insanlar tatlı uykularından uyanıp aynı sükunetle güne başlıyor, hayatın eteklerinden yeni baştan tutuyorlardı. Hayat her gün tekerrür eder gibi görünse de aslında her sabah zaman, yeni içeriklerle çıkıp gelen ve insana hissettirmeden akıp giden bir ırmak gibiydi.

Yusuf Bey, adliyedeki odasında masasının koltuğuna gömülerek, genişçe penceresinden ufuk çizgisine bakıyordu. Şu kadim şehir, kimlere ev sahipliği yapmamıştı, kimleri bağrına basmamış, kimlere annelik etmemişti? Genceli Nizami gibi dev bir şairi, Cevat Han gibi bir savaşçı ve devlet adamını, Mesheti Gencevi gibi Selçuklu devletinde danışmanlık yapacak kudretteki bir hanımefendiyi bağrından çıkarmış bu ana şehri ne çok sevdiğini düşündü.

Yusuf Bey dalıp gitmişti. Kapısının çalınıp açılmasıyla gömüldüğü koltuktan doğruldu. Karşısında Nesib'in okul arkadaşı Sabir duruyordu. Kalkıp sarıldılar. Misafirini buyur etti. Yusuf Bey, bu kıymetli misafirin gelişine çok sevinmişti. Heyecanla:

- Bu ziyaretinizden ne çok mesut olduğumu kelimelerle ifade edemem. Bu ne güzel bir ziyaret…

Genç misafir gülümseyerek:

- Yusuf Amca, Nesib'i merak ettim, biliyorsun biz ilk, orta ve liseyi birlikte okuduk ama üniversitede yollarımız ayrıldı. Ben Türkiye'de tahsil görüyorum. Nesip nereye gitti?

Yusuf Bey, hasretle iç çekti ve:

- Ah Sabir, hiç sorma. Nesip, şimdi Odessa Üniversitesi Tıp Fakültesinde okuyor.

- Tıp mı?

Sabir hayretler içinde sormuştu. Yusuf Bey şaşırarak:

- Tıp ya. Niye bu kadar şaşırdın ki?

RESİMLER

Şefika Hanım Gaspıralı

Nesip Bey Yusufbeyli

Şefika Hanım ve çocukları Zöhre ve Niyazi